

ئادابی هه‌لسوکه‌وت له‌گه‌ل خزم و که‌سوکاردا

[کردی - کوردی - kurdisch]

یاسین ئەحمەد زەنگەنە

پیداچونەوهی: پشٹیوان سابیر عەزیز

۱۴۳۲ - ۲۰۱۱

IslamHouse.com

﴿ آداب التعامل مع الأقارب والأرحام ﴾
« باللغة الكردية »

ياسين أحمد زنكنة

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

٢٠١١ - ١٤٣٢

IslamHouse.com

ئادابی ههلسوکەوت له گهڵ خزم و کهسوکاردا

ئایینی پیروزی ئیسلام بایه خیکی ناوازه‌ی به سیله‌ی ره‌حم داوه، به ئەندازه‌یه‌ک مروّقایه‌تی له هیچ ئایین و سیسته‌م و یاسایه‌کدا به‌دی نه‌کردوه، ئیسلام هانی مسوڵمانانی داوه به جیبه‌جی کردن‌ی سیله‌ی ره‌حم له‌گهڵ خزم و کهسوکاردا، هه‌ره‌شه‌ی سزای توندیشی کردوه له‌وانه‌ی سیله‌ی ره‌حم ده‌بچرئین.

سیله‌ی ره‌حم ئه‌رکی سه‌رشانی مسوڵمانه‌و پنیوسته جیبه‌جی بکات و له هه‌مان کاتدا مایه‌ی سود و خیرکی زوره بو دنیا و روژی دوایی، تا ئه‌و ئەندازه‌یه‌ی چه‌ندین ئایه‌تی قورئانی پیروژ و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ری ئازیز(صلی الله علیه وسلم) ناماژه‌ی پێ ده‌کات.

خوای گه‌وره له قورئانی پیروژدا فه‌رمویه‌تی: **{فَقَهْلُ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَتَقَطَّعُوا اَرْحَامَكُمْ (۲۲) اُولَئِكَ الَّذِيْنَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعَمَّى اَبْصَارَهُمْ}** سوره‌تی محمد، ئایه‌تی: ۲۲/۲۳ .

واته: ئایا ئیوه به‌ته‌مان (ئه‌ی ناپاکان) ئه‌گه‌ر پشت هه‌لکه‌ن (له ئیسلام و جیهاد) ئاژاوه و خراپه له‌سه‌ر زه‌ویدا به‌ریا بکه‌ن و، هه‌رچی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تییه‌ بیچرئین، ئه‌وانه ئه‌و که‌سانه‌ن که خوا نه‌فرینی لێ کردوون و که‌ر و کوپری کردون.

هه‌روه‌ها فه‌رمویه‌تی: **{وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَاَلْاَرْحَامَ}** سوره‌تی النساء/۱. واته: خۆتان بپارێزن له‌و خوایه‌ی که به‌ناوی ئه‌وه‌وه داوا ده‌که‌ن له‌یه‌کتر و، خۆتان بپارێزن له‌ بچراندنی خزمایه‌تی.

ههروههها فهرموپهتی: {وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَيَالِ الْوَالِدِينَ إِحْسَانًا} سورهتی
الإسراء/۲۳. واته: پهروهردگارت بریاری داوه که هیچ شتیك نه په رستن بیجگه له خواو،
له گهل دایك و باوكتاندا چاك بن.

ههروههها فهرموپهتی: {وَأْتِ دَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ
تَبْذِيرًا} سورهتی الإسراء/۲۶. واته: مافی خزمانت بده، ههروههها مافی ههزار و
رئبوارانیش، زیاده ره ویش مه که.

ههروههها فهرموپهتی: {وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَيَالِ الْوَالِدِينَ إِحْسَانًا وَيَذِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنْبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنَ
السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا} سورهتی النساء/۳۶.
واته: تهنهها خوا په رستن و هیچ شتیك مه کهن به هاوبه شی، ههروههها له گهل دایك و
باوكتاندا چاك بن و، له گهل خزم و نریكان و هه تیوان و هه زاران و هاوسی خزم و
هاوسی بیگانه، یان دور و هاوری هه میسه پی یا هاوری سه فهر و رئبوار و نه وانه ی
مولكتانن و له ژر ده ستنان (چاك بن له گهل یاندا)، به راستی خوا نه و که سانه ی خوش
ناویت که خو به زلزان و شانازی کهر بن.

به دیه پنانی سیله ی رحم له گهل خزم و که سوکاردا پله به ندیبه کی هه یه
له سه ره وه بو خواره وه، به پی پایه ی په یوه ندیبه کومه لایه تیبه کانی مروف، له دایك و
باوکه وه ده ستیپده کات، ئینجا خوشك و برا و، تا ده گاته خزم و که سوکاره کانی تر.

سروشتی دهروونی مروفاپه تی وایه، که مه یلی به چاکه کردن هه یه له گهل خزم و
که سوکاریدا، نه وانه ی له ریزه ندیدا له پیشه وهن، تا خواره وه.

سیله ی رحم په کیکه له رنباز و بنه ما سه ره کیه کانی ئیسلام، که هه ر
له سه ره تای نه م ئاینه پیروزه وه سه نگ و بایه خی خو ی هه بوه، نه وه تا کاتیک
نه بوسوفیان له گهل هیرقلی پاشای رومدا ده که وپته گفتوگو، هیرقل پرساری لی
ده کات، پی ده لیت: (ماذا يأمرکم؟ قلت: يقول: اعبدوا الله وحده ولا تشركوا به شیئا
، واتركوا ما يقول آباؤکم، ویأمرنا بالصلاة والصدق والعفاف والصلة) متفق علیه. لی ردها
سیله ی رحم دوا ی په کتاپه رستی و نوژ کردن و راستگو ی و پاکیزه یی دیت، نه مه ش
نیشانه ی گرنگی پایه ی سیله ی رحمه له ئیسلامدا.

پیاوئك پرساری له پیغه مبه ری خوا(صلی الله علیه وسلم) کرد: ئاگادارم بکه وه له
کارو کرده وه به ك بمخاته به هه شته وه؟ پیغه مبه ری خوا(صلی الله علیه وسلم) لی
فهرموو: (تعبد الله ولا تشرك به شیئا، وتقيم الصلاة، وتؤتي الزكاة، وتصل الرحم) رواه

البخاري. بهواتای خوای گهوره بپهسته و هاوبهشی بو بریار مهده و نوژنه کانت بکهو زهکات بدهو سیلهی رهحم بهدی یینه.

ههروهها فهرموپهتی: (من أحب أن يبسط له في رزقه، وينسأ له في أثره ، فليصل رحمه) متفق عليه. سیلهی رهحم مایهی فهر و بهرهکته و خیره بو خاوه نهکتهی و خوای گهوره فهر و بهرهکته دهخاته ژبان ورؤزییهوه، سوژ و میهره بانیهکی خواپه بو بهندهکان له دنیاو قیامهتدا، مایهی ریز و خوشه و بستی و ستایشه لهلای خه لکی.

به پیچه وانهوه بچرانی سیلهی رهحم مایهی شوم و بهلایه و دورکه و تنه وهیه له بههشت و نهوه تا پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموپهتی: (لا یدخل الجنة قاطع رحم) رواه مسلم.

ههروهها فهرموپهتی: (إن الرحمة لا تنزل على قوم فيهم قاطع رحم) اخرجه البخاری فی الأدب المفرد وقال الألباني في ضعيف الأدب المفرد - الصفحة أو الرقم : ١٤ حديث ضعيف.

ههروهها فهرموپهتی (من كان يؤمن بالله و اليوم الاخر فليصل رحمه) رواه البخاری . بهواتای : ههركه سيك بروای بهخاواو رۆژی دواپه با سیلهی رهحم جیبه جی بکات.

ههروهها فهرموپهتی: (إن أعمال بني آدم تعرض على الله تعالى عشية كل خميس ليلة الجمعة، فلا يقبل عمل قاطع رحم) اخرجه البخاری فی الادب المفرد ورواه احمد فی مسنده، وقال السيوطي في الجامع الصغير حديث حسن .

بهواتای : کارو کردهوهی بهندهکان دهخریته بهردهم لهروهردگار ئیوارهی ههموو رۆژانی پینج شه مهو شهوانی جومعه ، کارو کردهوهی نهو کهسانه وهرناگیرت که سیلهی رهحمیان بچراندوه.

مسولمانی پابهند و ژیر و وریا، که مه بهستی رهزامهندی خوای گهوره و پاریزراوبوون بیت له دنیا و قیامهتدا، خوای ده پاریزت له بچرانی سیلهی رهحم، ده زانیت نهو پچرانه ده بیته هوی دورکه و تنه وه له سوژ و بهزهپی خوداو، نزاو پارانه وهکانی وهرناگیرت و کارو کردهوهکانی بهتال ده بیته وه.

بهراستی بهلایهکی گهورهیه روبهروی مروف ده بیته وه کاتیک لهخوا بپارینه وه وهلام نه درتته وه، کارو کردهوهی چاک بکات و بهرز نه بیته وه، دوورکه و پته وه له سوژ و بهزهپی خوا، بوپه مسولمانی ژیر و وریا خوای ده پاریزت له وهی رۆژیک له رۆژان سیلهی رهحم فهراموش بکات.

پجرانی سیلهی رهحم تاوانیکه خوای گهوره سزای دنیا و روژی دوایی بو داناوه، تاوانیکه خوای گهوره لهگه‌ل داوئنیسیدا هاوتای کردوه، نهوه تا پیغه‌مبه‌ری خوا فهرمویه‌تی: (ما ذنب أحرى أن يعجل الله لصاحبه العقوبة في الدنيا ، مع ما يدخر له في الآخرة من قطیعة الرحم و البغي) الراوي :أبو بكرة نفيغ بن الحارث المحدث :الألباني -المصدر :صحيح الأدب المفرد - الصفحة أو الرقم ٤٨ :خلاصة حكم المحدث :صحيح.

مسولمانی خواناسی هوشیار سیلهی رهحم به‌جی دینیت و ژبانی دنیا و مال و سامان و کاروباری روژانه وای لی ناکات لهو نهرکه پیروژ و گرنگه‌دا دوابکه‌وئت، به‌رده‌وام هه‌ول ده‌دات خزم و که‌سوکاری به‌سه‌ر بکاته‌وه‌و چاکه‌یان له‌گه‌لدا بکات و هاوکاریان بکات به پیی ریزبه‌ندی.

نهوه تا که‌سینک دینته لای پیغه‌مبه‌ری خوا(صلی الله علیه وسلم) پرسیاری لی ده‌کات و ده‌لئیت: (یا رسول الله ! من أحق بحسن الصحبة ؟ قال " أمك . ثم أمك . ثم أمك . ثم أبوک . ثم أدناک أدناک ") متفق علیه.

به‌واتای : نهی پیغه‌مبه‌ری خوا کی له‌به‌رترو شایسته تره به چاکه‌کردن له‌گه‌لیدا فهرموی دایکت، ئینجا دایکت، ئینجا دایکت، ئینجا باوکت، ئینجا نه‌وانه‌ی له‌خوار نه‌وانه‌وه‌ن به‌ریزه‌ندی مسولمان له‌خیر و چاکه‌کردن و هاکاری که‌سوکاردا دوو پاداشتی ده‌ست ده‌که‌وئت، پاداشتی که‌سایه‌تی و پاداشتی خیرکردن. نهوه تا پیغه‌مبه‌ری خوا(صلی الله علیه وسلم) فهرمویه‌تی: (الصدقة على المسكين صدقة ، وعلى ذي الرحم ثنتان : صدقة و صلة) رواه الترمذی وقال حديث حسن.

نهمه‌و ئایینی پیروژی ئیسلام، که ئایینی لی‌بورده‌یی و مروفایه‌تیه، هانی مسولمانان ده‌دات به جیبه‌جی کردنی سیلهی رهحم له‌گه‌ل که‌سانی نامسولمانیشدا، نهوه تا پیغه‌مبه‌ری خوا(صلی الله علیه وسلم) فهرمویه‌تی: (إن آل أبي - قال عمرو : في كتاب محمد بن جعفر بياض - ليسوا بأوليائي ، إنما وليي الله وصالح المؤمنين) . زاد عنبة بن عبد الواحد ، عن بيان ، عن قيس ، عن عمرو بن العاص قال : سمعت النبي صلى الله عليه وسلم : (ولكن لهم رحم أبلها ببلالها) . يعني أصلها بصلتها . إن آل أبي فلان ليسوا بأوليائي، إنما وليي الله وصالح المؤمنين، ولكن لهم رحم أبلها ببلالها) الراوي :عمرو بن العاص المحدث :البخاري -المصدر:صحيح البخاري - الصفحة أو الرقم ٥٩٩٠ :خلاصة حكم المحدث :صحيح.

چه‌مک و واتای سیلهی رهحم به مانا فراوانه‌که‌ی:

به‌جیبه‌نانی سیلهی رهحم ته‌نجا به به‌خشینی مال و سامان نایه‌ت، به‌لکو به‌خشینی مال ته‌نجا نه‌وکه‌سانه ده‌گرته‌وه که هه‌ژار و ده‌ستکورتن، مسولمان

دهتوانیت به سەردانی و هەوأل پرسی بەسەریان بکاتەووە و ئامۆژگاریان بکات و هاوکاریان بکات و بە زمانی شیرین لەگەڵیان بدوێت و بە روی گەش و کراوە و زەرەخەنەووە مامەڵەیان لەگەڵدا بکات.

بەدیھینانی سیلە ی رەحم دەشیت ئەنجام بدریت لەرێگای تەلەفۆن و نامە و بەخشینی دیاری و ئیمەیل و هەر شیوازێکی تر. ئەمەش بە پێی پلە ی کەسایەتی و شوێنی جوگرافی و بارودۆخ گۆرانی بەسەردا دێت.

ئامۆژگاری کردنی خزم و کەسوکار و وشیارکردنەووە و ئاگادارکردنەووەیان لە کاروباری ئاین و رەفتار و ئاستی زانستی و پەڕووری و کاروباری بازرگانی و گەشت و سەفەر و پەيوەندییەکانیان لە بوارە جوړبەجوړەکاندا دەچیتە خانە ی جێبەجێ کردنی سیلە ی رەحمەووە و پێویستە مسوڵمان فەرامۆشیان نەکات.

هەلەپەکی باوە کە چاوەروان بین لە بەرامبەر سەردانی کردنمان بۆ لای کەسوکار، یان بەخشینی دیاری، بەهەمان شیوە رەفتارمان لەگەڵدا بکریت. بەلکو پێویستە چەندین جار تۆ سەردان بکەیت، وەك سەردانی دایک و باوک، یان سەردانی کەسوکاری نەخۆش، یان ئەوانە ی بارودۆخیکی تایبەتییان هەیه.

تا ئەو ئەندازەیه ی پێغەمبەری خوا(صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمویەتی: **(بلوا أرحمکم ولو بالسلاّم)** رواه البزاز عن ابن عباس، وطرقه یقوی بعضھا بعضا. بەواتای (سیلە ی رەحم بەجێ بینن، گەر بە سلاوئیکیش بیّت).

مسوڵمان سیلە ی رەحم جێبەجێ دەکات لەگەڵ ئەو کەسانەش کە سیلە ی رەحم بەرامبەری جێبەجێ ناکەن، چونکە مسوڵمان لە جێبەجێ کردنیدا، مەبەستی رەزامەندی خوا ی گەورە و خۆرازانەنەووە بە رەوشتە بالاکانی ئیسلامەووەیهو، چاوەروانی پاداشتی هاوشیوە لە بەرامبەر ناکات. ئەوەتا پێغەمبەری خوا(صلی اللہ علیہ وسلم) جەخت لەسەر ئەو دەکاتەووە دەفەرموێت: **(لیس الواصل بالمکافی، ولكن الواصل الذي إذا قطعت رحمہ وصلھا)** رواه البخاری. بەواتای (ئەوانە ی سیلە ی رەحم جێبەجێ دەکەن ئەوانە نین کە وەلامی سەردانەکان دەدەنەووە، بەلکو ئەوانەن کە سەردانی کەسانێک دەکەن لەکاتیگدا ئەوان سەردانیان نەکردون) ئەم رێنمونی و ئامۆژگارییه ی پێغەمبەر(صلی اللہ علیہ وسلم) رەوشتی هیمنی و ئارامی و لیئوردەیی و بەخشین لەئێو دآ و دەرونی مسوڵماندا بەهێز دەکات، لەکاتیگدا ئەم سیلە ی رەحم جێبەجێ دەکات و، بەرامبەریشی سیلە ی رەحم دەچریئیت و بە وشکی و خراپی مامەڵە ی لەگەڵدا دەکات.

لهكوتاييدا ئاماژه بهم فرموده‌یهی پیغمبهری خوا(صلی الله علیه وسلم)
ده‌دهین، که ده‌فرمویت: (الرحم معلقة بالعرش تقول : من وصلني وصله الله . ومن
قطعني قطعه الله) متفق علیه. به واتای (سیله‌ی ره‌حم و خزماپه‌تی به عەرشی
خواوه هه‌لواسراوه‌و ده‌لیت: ئه‌وه‌ی بمگه‌په‌نیت خوا‌ی گه‌وره ده‌یگه‌په‌نیت، ئه‌وه‌ی
بیچرنیت خوا‌ی گه‌وره ده‌یچرنیت.